

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

ze schematami

Marta Derlatka

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

ze schematami

Marta Derlatka

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny 20 marca 2025 r.

Wydawczyni
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Mariusz Kurzyński

Tytuły umieszczone nad jednostkami redakcyjnymi i wyróżnione tekstem pogrubionym pochodzą od wydawnictwa i nie są częścią aktu normatywnego.

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-561-7

7. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wprowadzenie	7
Schemat 1. Źródła prawa	9
Schemat 2. Zasady ustrojowe	10
Schemat 3. Zasady determinujące konstytucyjny status jednostki	12
Schemat 4. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela	13
Schemat 5. Środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności	15
Schemat 6. Przymiotniki wyborcze w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.....	17
Schemat 7. Procedura zarządzania wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.....	18
Schemat 8. Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.....	19
Schemat 9. Uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	20
Schemat 10. Konstytucyjne stany nadzwyczajne	22
Schemat 11. Formy sprawowania władzy.....	23
Schemat 12. Trybunały – zakres właściwości	24
Schemat 13. Rada Ministrów – tryb powołania	26
Schemat 14. Naczelne organy państwowe.....	29
Schemat 15. Struktura parlamentu	30
Schemat 16. Zasady prawa wyborczego (przymiotniki wyborcze)	31
Schemat 17. Parlament – funkcje	32
Schemat 18. Ustrój władzy w terenie	33
Schemat 19. Struktura sądów	34
Schemat 20. Proces ustawodawczy.....	wklejka w okładce

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)	39
Rozdział I. Rzeczpospolita	43
Rozdział II. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela	49
Zasady ogólne	49
Wolności i prawa osobiste	51
Wolności i prawa polityczne	57
Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne	59
Środki ochrony wolności i praw	63
Obowiązki	64
Rozdział III. Źródła prawa	65
Rozdział IV. Sejm i Senat	68
Wybory i kadencja	69
Posłowie i senatorowie	71
Organizacja i działanie	73
Referendum	78
Rozdział V. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	78
Rozdział VI. Rada Ministrów i administracja rządowa	86
Rozdział VII. Samorząd terytorialny	92
Rozdział VIII. Sądy i trybunały	94
Sądy	95
Trybunał Konstytucyjny	98
Trybunał Stanu	102
Rozdział IX. Organy kontroli państwowej i ochrony prawa	103
Najwyższa Izba Kontroli	103
Rzecznik Praw Obywatelskich	105
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	106
Rozdział X. Finanse publiczne	107
Rozdział XI. Stany nadzwyczajne	111
Rozdział XII. Zmiana Konstytucji	114
Rozdział XIII. Przepisy przejściowe i końcowe	115
Skorowidz	119

Wprowadzenie

Prezentowane tabele i schematy obejmują wybrane zasady, instytucje i procedury konstytucyjne. Mają one charakter ogólny, nie zawierają kompleksowego zestawienia materii konstytucyjnej, a ich zadaniem jest przybliżenie i ułatwienie zrozumienia problematyki konstytucyjnej. Publikacja jest skierowana zarówno do studentów wydziałów prawa i administracji, jak też innych Czytelników zainteresowanych omawianą tematyką.

Tekst Konstytucji RP, mimo zakusów na jego zmianę, pozostaje od lat w dotychczasowym brzmieniu, ale wprowadzono daleko idące zmiany w wielu ustawach kluczowych dla demokratycznego ustroju państwa. W pierwszej kolejności dokonano istotnych zmian w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym, które w połączeniu ze zmianami personalnymi w pierwszej fazie doprowadziły do blokady orzeczniczej Trybunału, stając się początkiem kryzysu konstytucyjnego. Zmiany wprowadzono również w Kodeksie wyborczym, ustawie o radiofonii i telewizji, ustawie – Prawo o prokuraturze, ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawie o Sądzie Najwyższym, ustawie o Krajowej Radzie Sądownictwa. Zmiany ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym wprowadziły szereg rozwiązań ograniczających niezależność sądownictwa, które stały się źródłem wątpliwości i dyskusji zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim, a następnie po ingerencji TSUE źródłem poważnych sankcji finansowych wobec Rzeczypospolitej Polskiej.

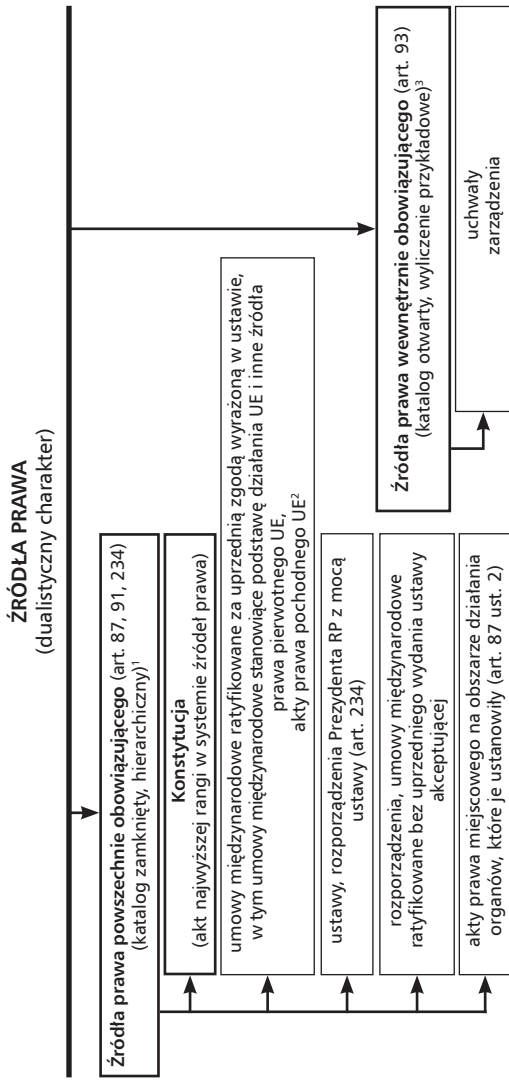
Wyczerpujące omówienie zagadnień konstytucyjnych jest przedmiotem wielu podręczników z różnych ośrodków akademickich, wymieniając tylko najnowsze zob. L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2024; *Polskie prawo konstytucyjne w obliczu wyzwań współczesności*, red. Z. Witkowski, D. Lis-Staranowicz, M. Serwaniec, Toruń 2021; R. Balicki, M. Bernaczyk, O. Hałub-Kowalczyk, M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, M. Kłopocka-Jasińska, A. Ławniczak, M. Masternak-Kubiak, A. Śledzińska-Simon, J. Węgrzyn, K. Wygoda,

Konstytucja i prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Warszawa 2021; M. Granat, *Prawo konstytucyjne. Pytania i odpowiedzi*, Warszawa 2022; M. Zubik, *Prawo konstytucyjne współczesnej Polski*, Warszawa 2023.

Niezwykle cennym i bogatym źródłem informacji są Komentarze do Konstytucji RP. Z wydanych od 2016 r. warto wskazać na: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Komentarz*, red. L. Garlicki, t. I–V, Warszawa 1999, 2001, 2003, 2005 i 2007 i jego drugie wydanie – red. L. Garlicki, M. Zubik, t. I i II, Warszawa 2016; *Konstytucja RP, t. I, Komentarz do art. 1–86*; t. II. *Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016; *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2023 oraz Komentarz do wybranych artykułów Konstytucji RP pod redakcją M. Chmaja.

Aktualny tekst Konstytucji RP jest publikowany w różnych zbiorach, niedłokrotnie poprzedzonych wprowadzeniem – np. L. Garlicki, *Konstytucja RP i inne teksty prawne. Wprowadzenie*, Warszawa 2012; *Prawo konstytucyjne. Wybór aktów prawnych*, red. M. Granat, M. Zubik, Warszawa 2009; M. Derlatka, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Wprowadzenie*, Warszawa 2017; *Prawo konstytucyjne. Kompendium*, red. R. Piotrowski, Warszawa 2018. Warta uwagi jest również pozycja pod redakcją M. Grzybowskiego i A. Szmyta, *Nauka prawa konstytucyjnego w Polsce. W pięćdziesięciolecie Ogólnopolskich Zjazdów Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego*, Gdańsk 2008. Istotną, zwłaszcza wobec zawirowań wokół Trybunału Konstytucyjnego jest publikacja *Na straży Państwa Prawa. Trzydzieści lat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. L. Garlicki, M. Derlatka, M. Wiącek, Warszawa 2016. Wiele artykułów z zakresu prawa konstytucyjnego jest publikowanych w czasopismach naukowych, w szczególności takich jak: „Przegląd Konstytucyjny”, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, „Przegląd Sądowy”, „Przegląd Legislacyjny”, „Państwo i Prawo”, „Przegląd Prawa Europejskiego”, „Gdańskie Studia Prawnicze”, „Toruńskie studia polsko-włoskie”, „Comparative Law Review” czy „Palestra”.

Schemat 1

¹ Akty prawne niższego rzędu muszą być zgodne z aktami wyższego rzędu, a kontrola hierarchicznej zgodności norm należy do Trybunału Konstytucyjnego. W kompetencji TK nie leży natomiast badanie poziomej kolizji między ustawami. Zob. wyrok TK z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14, OTK-A 2016, poz. 51; wyrok z 23 listopada 2016 r., K 6/14, OTK-A 2016, poz. 98.

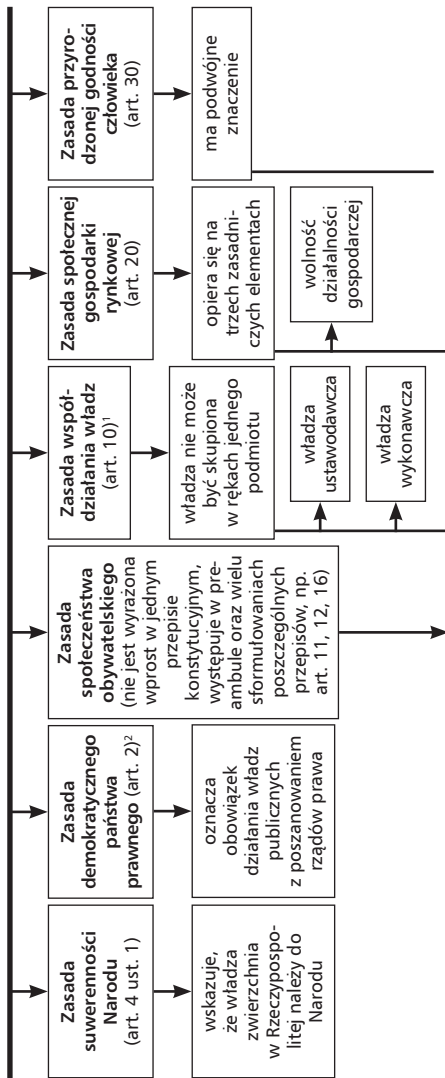
² Prawo pierwotne i wtórne UE ma w systemie źródeł prawa charakter ponadustawowy (art. 91), pozostając wobec siebie jednocześnie w układzie hierarchicznym.

³ Akty prawa wewnętrznie obowiązującego muszą być zgodne z prawem powszechnie obowiązującym (art. 93 ust. 3), dlatego też ich ujęcie w powyższym schemacie na poziomie aktów podustawowych nie jest przypadkowe.

ZASADY USTROJOWE

(określają ustroj konstytucyjny w państwie)

¹ Jest to jedna z kluczowych zasad dla ukształtowania i funkcjonowania systemu konstytucyjnych organów państwa, której celem podstawowym jest zapobieganie skupieniu władzy w państwie w rękach jednego podmiotu. Zob. szerzej L. Garlicki, *Przebieg orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego za 2016 r.*, *Przebieg Sądowy 2017*, nr 7–8, s.187 i n.; zob. też wyrok TK z 11 sierpnia 2016 r., K 39/16, OTK-A 2016, poz. 71, gdzie podkreślono zasadę niezależności sądownictwa.

² Zob. zwłaszcza wyrok z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14, OTK-A 2016, poz. 51, w którym TK wskazał, że klauzula demokratycznego państwa prawnego mieści w sobie zakaz nadmiernej ingerencji, będący uzupełnieniem zasady proporcjonalności.

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 2 kwietnia 1997 r.

(Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483;
zm.: Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319; z 2006 r. Nr 200, poz. 1471;
z 2009 r. Nr 114, poz. 946)

*W trosce o byt i przyszłość naszej Ojczyzny,
odzyskawszy w 1989 roku możliwość suwerennego
i demokratycznego stanowienia o Jej losie,
my, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej,
zarówno wierzący w Boga
będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna,
jak i nie podzielający tej wiary,
a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł,
równi w prawach i w powinnościach
wobec dobra wspólnego – Polski,
wdzięczni naszym przodkom za ich pracę,
za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami,
za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu
i ogólnoludzkich wartościach,
nawiązując do najlepszych tradycji
Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej,
zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko,
co cenne z ponad tysiącletniego dorobku,
złączeni więzami wspólnoty z naszymi rodakami
rozszanymi po świecie,
świadomi potrzeby współpracy ze wszystkimi krajami
dla dobra Rodziny Ludzkiej,
pomni gorzkich doświadczeń z czasów,
gdy podstawowe wolności i prawa człowieka
były w naszej Ojczyźnie łamane,
pragnąc na zawsze zagwarantować prawa obywatelskie,
a działaniu instytucji publicznych
zapewnić rzetelność i sprawność,*

*w poczuciu odpowiedzialności przed Bogiem
lub przed własnym sumieniem,
ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej
jako prawa podstawowe dla państwa
oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości,
współdziałaniu władz, dialogu społecznym
oraz na zasadzie pomocniczości umacniającej uprawnienia obywateli
i ich wspólnot.*

*Wszystkich, którzy dla dobra Trzeciej Rzeczypospolitej
tę Konstytucję będą stosowali,
wzywamy, aby czynili to, dbając
o zachowanie przyrodzonej godności człowieka,
jego prawa do wolności i obowiązku solidarności z innymi,
a poszanowanie tych zasad mieli za niewzruszoną podstawę
Rzeczypospolitej Polskiej.*

Rozdział I

Rzeczpospolita

RP jako dobro wspólne

Artykuł 1

Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.

Zasada demokratycznego państwa prawnego i sprawiedliwości społecznej

Artykuł 2

Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Zasada państwa unitarnego

Artykuł 3

Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym.

Zasada zwierzchnictwa Narodu i reprezentacji politycznej

Artykuł 4

1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.
2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

Zasada zrównoważonego rozwoju

Artykuł 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo

obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnią ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Zasada dostępu do narodowego dziedzictwa kulturowego

Artykuł 6

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Zasada legalizmu (praworządności)

Artykuł 7

Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Zasada nadrzędności i bezpośredniego stosowania przepisów Konstytucji

Artykuł 8

1. Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Nakaz przestrzegania przez RP prawa międzynarodowego

Artykuł 9

Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

Zasada trójpodziału władzy i zasada równowagi władz

Artykuł 10

1. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.

2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej została uchwalona 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe. Weszła w życie 17 października 1997 r. Jest ustawą mającą szczególną treść, formę i moc prawną. Zakres regulacji konstytucyjnej ma charakter uniwersalny, reguluje ona całokształt kwestii ustrojowych w państwie.

Schematy do Konstytucji przedstawiają w formie graficznej wybrane zasady, instytucje i procedury konstytucyjne oraz powiązania między poszczególnymi unormowaniami.

Artykuły Konstytucji zostały opatrzone tytułami objaśniającymi ich treść. W książce umieszczono także skorowidz przedmiotowy ułatwiający wyszukiwanie zagadnień.

Marta Derlatka – doktor nauk prawnych, adwokat specjalizująca się w sprawach konstytucyjnych, postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, sprawach administracyjnych zakresu prawa pracy; autorka licznych publikacji poświęconych polskiemu i niemieckiemu sądownictwu konstytucyjnemu.

27,00 ZŁ (W TYM 5% VAT)

ISBN 978-83-8390-561-7

9 788383 905617

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

9 788383 905617 W07P01